

Giovanni Sartori,
HOMO VIDENS
IMBECILIZAREA PRIN TELEVIZIUNE ȘI POST-GÂNDIREA
Editura Humanitas, București, 2005

NICOLETA MIHĂILESCU

Hipertrofia *tele-vederii*, cum o numește autorul, și consecințele acesteia asupra mentalului individual și colectiv reprezintă principalul pretext al lucrării de față. Inofensivă pentru mulți, vitală pentru cei mai mulți, utilizarea imaginii în detrimentul cuvântului scris nu este deloc neutră pentru Giovanni Sartori. În joc este însăși natura omului, afectată și modificată profund prin expunerea fără de măsură la jocul hipnotic al imaginii. Astfel, ceea ce îndeobște a fost numit *homo sapiens* este înlocuit treptat cu o nouă specie – *homo videns* – care atentează neiertător la arsenalul simbolic al celui dintâi. Individul *văzător* îl detronează pe individul *vorbitor*, cel dintâi „evoluând” până într-acolo, încât azi suntem martorii apariției unei tinere generații care a ajuns în nefericita situație de a nu se mai putea exprima decât aluziv, incapabilă fiind – datorită pasivității și oboselii induse prin exagerata vizionare a programelor TV și a utilizării iraționale a rețelei Internet - să abstractizeze, să articuleze idei clare și distincte. În plină eră a *post-gândirii* individul *văzător* sau, cu o altă expresie folosită de autor – *video-copilul* – este privat de experiența discursului liniar, caracteristic textului scris, căzând pradă unui raționament ambiguu, arbitrar, lipsit de logicitate, confuzia minții sale mergând până la schizofrenie și nevroză. *Video-copilul* sau *animalul multimedial* devine, prin acest proces de imbecilizare, „o ființă disociată al cărei eu se caracterizează prin mecanisme asociative arbitrare, printr-o gândire devenită labilă din cauza absenței de direcție, prin recurgerea la simboluri de tip oniric <<fără sens>> și printr-un eu care este și el caracterizat, în sfera sentimentelor, de reacții emoționale lipsite de un raport inteligibil cu stimulii care le generează” (p. 154).

Discursul democratic riscă și el să se altereze, transformându-se în *infotainment*, regia prezentării lui devenind, pentru reprezentanții mass-mediei, mai relevantă decât conținutul. Ajuns în acest punct al analizei, autorul constată că, pentru noua specie – atâta vreme cât interesul pentru *entertainment* îi este satisfăcut, între o știre despre, de pildă, integrarea europeană și una despre o crimă deosebită devine nesemnificativă. Cauza principală a unei astfel de percepții evenimentiale o identifică autorul în reușita submediocrității de a deține acces la gestionarea mass-mediei. Incultura culturii exclusiv vizuale e cea care creează *gândirea zeamă-lungă*, trădând „un climat cultural de melasă mentală și armate crescânde de reduși mental” (p. 122). Dresajul prin imbecilizare și prin promovarea extravaganței cu orice preț conduce inevitabil către valorizarea imediatului și a unui senzualism inept, un imediat populat de „trăsniți”, de „excitați”, de „exagerați”, de „mincinoși” – toți aceștia fiind manifestări ale lui *homo sentiens*, ale bolnavului de gol interior, care-și caută leacul refugiindu-se în „singurătate electronică”, ale adultului „care rămâne pentru toată viața ca un om căzut în mintea copiilor”. Demo-puterea devine, pe nesimțite, o demo-amăgire, iar opinia publică opinie de masă. Metamorfoza conceptelor care s-ar potrivi cel mai bine noii specii ajunge, în punctul culminant al analizei lui Giovanni Sartori, până la a adopta formula „tare” a lui Gianbattista Vico, formulă prin care omul înrobitor de imagine este numit „omul vită”, individ „incapabil de reflecție abstractă și analitică, tot mai bâlbâit în demonstrația logică și în deducția rațională, dar în același timp mai puternic în sensul vederii (omul ocular) și al fantazării (universuri virtuale)” (p. 112).

Ceea ce Sartori numește sărăcire a înțelegerii constă, în primul rând, într-un proces de anulare a conceptelor și de alterare a semnificațiilor. Pentru a evita însă coruptibilitatea unui astfel de proces imaginea singură nu e de-ajuns. Pentru ca fenomenul sărăcirii înțelegerii să fie oprit e necesară, mai mult ca oricând, redescoperirea lui *homo symbolicum*, al cărui instrument fundamental de comunicare rămâne limbajul-cuvânt, iar nu limbajul-imagine. Viziunea pe care ne-o oferă aici autorul este una sumbră asupra viitorului speciei umane, așa cum o cunoșteam până acum. Indubitabil, spune el, ne aflăm în plină eră a mutațiilor genetice. Inginerii ei sunt așa numiții *talking heads*, riscând să se transforme treptat într-o tehnocrație totalitară, ale cărei principale succese sunt tele-democratizarea, sărăcirea *demos*-ului și emotivizarea politicii. Reprezentantul noii specii, în opinia lui Giovanni Sartori, într-o primă etapă, „se mărginește să etaleze un creier atrofiat din punct de vedere logic și rațional; cel multimedializat de mâine, din al doilea val, va fi, prin urmare, tot un eu dezintegrat, un eu <<deconstruit>> care va popula clinicile psihiatrice” (p. 154). Concluzia ne lasă aproape fără speranță: „lumea multimedială va fi populată de un eu virtual descompus în personalități multiple, și prin urmare de un <<eu nevrotic>> desăvârșit și împlinit”.